

Доля оберігала українських бандуристів

Лариса Брюховецька

«Хоробра сімнадцятка», документальний.
Автор сценарію і режисер Орест Сушко, США, 2014.
Україномовна версія – 2016, переклад українською: Марія Лесів.

Цей фільм нагадує розкішний, запашний букет. Його автор зумів у невеликому обсязі гармонійно поєднати історію унікального музичного колективу з чудовими піснями, ним виконуваними. Драматичні повороти самої історії створюють напругу, стимулюють увагу, а мистецьке наповнення приносить естетичну насолоду. Режисерська самодисципліна дозволила вмістити багато інформації, переважно невідомої для непосвячених. Автор стрічки оптимально поєднав усі компоненти: стрімку, динамічну оповідь, забезпечену якісним і продуманим монтажем, фахову роботу з кінохронікою, майстерну звукорежисуру і, що важливо, розповіді перед камерою живих учасників історії про хоробру сімнадцятку.

Фільм адресовано англомовній аудиторії, саме тому починається він із короткого екскурсу в історію кобзарства та характеристики самого інструмента – бандури, яка дозволяє відтворювати епічні події. Після цього йде власне історія легендарної капели з Детройта. Режисер Орест Сушко дотичний до цього унікального колективу через свого батька, котрий став першим канадським учасником Української капели бандуристів. Батько студіював у Львів-

ській музичній консерваторії, вивчав літургійні наспіви у Кременці. Григорій Китастих, музичний керівник капели, запросив його вступити до творчого гурту, спершу в Німеччині, а відтак бути учасником першого туру в Канаді у 1949–1950 роках. Дід кінорежисера Павло Степовий – майстер бандури і почесний патрон капели.

Отож про витоки знаменитої капели. Згадавши про мандрівних музикантів – кобзарів, автор переносить нас у 1902 рік, коли подвижник кобзарського мистецтва Гнат Хоткевич уперше зібрав кобзарів, аби їх, самотніх, об'єднати й надати можливість злагоджено заспівати – так виник найперший колектив бандуристів. 1918 року, за часів Гетьманату, коли в Україні було засновано чимало культурних, навчальних і наукових інституцій, постав і Перший український ансамбль бандуристів, музичним керівником якого став Гнат Хоткевич. Гастролювали Україною з величезним успіхом. Але спів і свобода творчого самовияву обірвалися з початком тоталітаризму, коли Москва почала суворо обмежувати репертуар. Музика ще продовжувала жити, по селах мандрували кобзарі, аж доки їх не знищило НКВС: зібравши нібито на з'їзд у Харкові,

Орест Сушко – учасник Української капели бандуристів імені Тараса Шевченка, американський та канадський кінорежисер, звукорежисер, кінопродюсер із багаторічним досвідом праці у Голлівуді. Володар премій Еммі, Джині, «Золотий сніп», CAS, MPSE за краще звучання, зокрема у фільмах «Eastern Promises» (2008) і «A Dangerous Method» (2012). Працює з широким колом режисерів від Девіда Кроненберга до Баррі Sonnenfelda і Гільєрмо дель Торо, над телевізійними та документальними проектами. Викладач Програми кіно- та медіастудій Гамбер коледжу в Торонто.

їх вивезли за місто і там розстріляли. Настав час вимушеного мовчання: капелі забороняли виконувати твори, які наголошували на українській історії, на самотності. Половину учасників було знищено, 1937 року розстріляли Гната Хоткевича.

На початку війни, коли окупували Київ, гітлерівці дозволили культурну діяльність: відкривалися театри, відновила свою роботу і капела – її вцілілим учасникам надали право виступати. Зібралось 17 осіб, склад внятковно талановитих співаків і бандуристів, яких очолював Григорій Китастиий. Він був співаком, музикантом і писав твори для капели. (До речі, перед початком фільму кобзар зі США Юліан Китастиий виконав кілька творів Григорія Китастого.) Капела почала мандрівку по селах Київщини, виконувала народні пісні, «Ще не вмерла України», приймали їх гаряче, адже пісня була моральною підтримкою для людей. Але тривало це недовго: після того, як в одному селі хтось із місцевих нетолерантно висловився про Гітлера, на них донесли. Гестапівці забирають у них дозвільні документи і відправляють на роботу до Німеччини. Бандури зачинили на ключ, музиканти жили в бараках, де було холодно й сирі, а працювати доводилось тяжко. Врешті комендант порту, випадково почувши їхній спів, 11 жовтня 1942 року дозволив концерт. Німці аплодували. Відтоді з дозволу адміністрації давали концерти раз на місяць, а незабаром прийшов наказ перевести членів капели до Магдебурга, почалося турне по таборах остарбайтерів. В цьому епізоді, окрім розповіді двох учасників капели – Миколи Лісківського і Петра Китастого, – використано кінохроніку, на якій зафіксовано остарбайтерів-українців. І от їх відпускають додому. Знову подорожі по селах, їх розбирали по хатах, пригощали – змученим людям їхні пісні додавали сил і віри в краще майбутнє. З відступом гітлерівців з ними на Захід від'їжджає і капела, адже музиканти знали, що радянська влада їх покарає. Повернулися в Німеччину, виступали з концертами у таборах біженців і остарбайтерів (а там їх було не менше ста тисяч). Невидима сила охороняла капелу, особливо тоді, коли вони з центру Німеччини останнім поїздом діставались Баварії. Як і інші українці, бандуристи були біженцями. Молода Галина Дубовик тоді вперше почула спів капели, і це її дуже захопило, невдовзі вона одружилася з Григорієм Китастиим (її спогад про той час також увійшов до стрічки). 1949 року їх приймають у США, капела опинилась у Детройті. Колектив не тільки з великим успіхом гастролював по США та країнах Європи, а й постійно готував собі поповнення.

Частина хороброї сімнадцятки дочекалася того щасливого дня, коли 1991 року вони приїхали з гастролями вже в незалежну Україну. Вони залишилися незламними до кінця. Про що ми й дізналися з чудового музичного фільму Ореста Сушка, який регулярно показуватимуть для зацікавлених в Історичному музеї в Києві.

З нагоди 100-річчя капели ім. Тараса Шевченка 2018 року планується її візит до України.

Один з учасників Української капели бандуристів.

Режисер Орест Сушко з учасниками фільму «Хоробра сімнадцятка».